CATI IRENÆI
EPISTOLA AD AMICUM.

De

CAUSIS PACEM IN POLONIA REMORANTIBUS.

EGo verò nunquam dubitavi, quin id factura esset aula Saxonica, quod ab illa jam fieri scribis; Statimque dixi, cum rumor incederet, tentatam à ministro Cæsareo pacificationem vel protrahi, vel vacillare, quod tanto minus intermitteret posthac omnem hujus belli invidiam in Svecos inclinare, quanto vehementius doleret, se hac quoque spe dejectam esse destinata sua perficiendi. Existima igitur non inopinati quid accidere, si ministri Saxonici in exteris aulis criminentur, Svecos à pace abhorrere; sui vero Regis propensionem magnificis extollant verbis. Prius enim, quam bellum inciperet, eas sibi partes depoposcerant hi, ut calumniarum acie adversarium affligerent, cum ferro miles grassaretur. Nescio, utra Pars munia sua successu obiverit meliori: Certum tamen est, campo alteram esse depulsam; Alteram adhuc in Statione sua persistere. Senserunt impenetrabiles Saxonicis telis Suecorum esse loricas: Majorem forte vim inesse putant verborum aculeis. Non ibo inficias, damno fore Svecorum rebus, si persuaserint isti, culpam belli non penes eum residere, qui pacis conditiones obtulisset, sed penes illum, qui eas aversaretur. Posset illis artibus effici, ut, alienatis fœderatorum studiis, audaciores quidam reddantur ad maturanda consilia, quæ male hactenus dissimulaverant; jam vero celare adeo non laborant, ut conceptum, ex Svecorum fortunâ dolorem non ulterius posse à se tolereri, tantum non aperte fateantur. Verum sicut opinor, Svecos adversus horum insidias non segnes fore, nec imparatos; ita in animum inducere nequeo, ut credam, ea, quæ ab aula Saxonica disseminantur, fidem apud exteros magis inventu-

ra,

ra, quam reliqua omnia, quæ Svecis falſo imputari antea deprehenderant. Quo enim manifeſtior intentio, eo major audientibus cautio, minor criminanti fides. Nota quoque inconſtantia Regis Poloniæ: notum ingenium. Contra, qui verè æſtimant excellentes Regis Sveciæ virtutes, magnanimitatem, fidem, pietatem, noruntque illum non minorem ex juſtitiæ cultu, quam ex victoriarum numero gloriam quærere; non credibile eſt, eos, ad leves hoſtis obtrectationes, acta tanti principis damnaturos. An poterunt ſuſpicari, qui cunctis in negotiis inuſitatam quandam animi altitudinem oſtenderat, eidem juſtam deeſſe cauſam, quare tranquillitati orbis Chriſtiani vindictam non condonaret? Quis non potius credat, pium Regem, ſi poſſet, pacem amplecti malle, quam, ſe longinqua bella gerente, pati Moſcorum incurſibus vaſtari provincias ſuas, immanique barbarorum ſævitiæ cives ſuos permittere? Dicitur profecto gravisſime ferre, illa, quæ acciderant: putare tamen tolerabilius, aliquo jam perfungi damno, quam alieniori tempore, cum libido adoleverit, in diſcrimen longe damnoſius incidere. Non tutum ducere, fontem malorum omittere, ne, eo neglecto, fruſtra reliquam hydram aggrediatur. Et profecto ea, quæ a Svecis traduntur, paulo accuratius intuenti non liquet, qui aliter facere poſſit, qui cum hoſte luctatur ejusmodi, cujus levitas magis timenda eſt, quam gladius. Se quidem pacis ſtudio jactat Rex Poloniæ, oblatis conditionibus lautis ſane, ac opimis: contra ea Suecus contendit, eum nunquam ſerio pacem expetiviſſe; conditiones eas fuiſſe inſidioſas, abſurdas, injuſtas; omnia eò collimaſſe, ut ardorem victoris reſtingueret, periculoque depulſo, anſam haberet incauto lethalem poſtea ictum adigendi. Quare Regi Sueciæ non vertendum vitio, ſi tardior ſit ad fidem verbis ejus adhibendam, à quo toties ſe deceptum meminit, ſed conſultius ducat arma, niſi bello perpetrato, non deponere.

Non

Non pigebit feriem eorum pertexere, quæ ad hoc coarguendum Sueci adferunt. Cuncta ingenue referam, prout ea a viro fide digno nuper accepi, cui crebrior cum Suecis usus exactam harum rerum peperit notitiam. Non ideo fides mea tibi vilior erit, quod Suecis amicum me profitear. Sed neque Saxones odi: causam tamen non magis ego, quam tu foles, approbare possum. Pravam hanc ab initio fuisse nemo ne inter Saxones quidem dubitavit: an morâ belli convaluisset, ex illis, quæ subjicientur, apparebit. Itaque ut hoc demonstretur, non opus est primordia hujus belli repetere; cum universo orbi cognitum sit, indigno prorsus modo inchoatum illud gestumque esse. Cum blandiretur, verbisque effusissimam in Svecos voluntatem testaretur, jam tum perniciosa adversus illos consilia animo agitabat, in nervum mox erumpentia, cum utriusque partis ministri in adstringendo propioris fœderis nexu quam maxime occupabantur. Quapropter qui tantum facinus animo concipere potuit, ut innoxios & amicos tam fœdo dolo circumvenire sustineret, is certe documentum dedit indubium, quam parum ipsi fides cordi fuerit, & quod promissa inter inania reputet.

Postquam conatum ad Rigam intercipiendam, quam præcipue petebat, irritum videret, neque ex animi sententiâ expeditionem Livonicam procedere; postquam quoque a cunctis illa, quæ susceperat, reprehendi audiret: ut hos deliniret, sibi verò, complicibusque suis, tempus lucraretur nova consilia fabricandi, necessarium duxit, vulpinam attexere pellem, qua leonina non pertingeret. Quaproptet, increpantibus eorum ministris, qui sponsores fœderis Olivensis erant, pacificum vultum assumsit, magno se desiderio teneri simulans, in gratiam cum Rege Sveciæ quantocyus redeundi. Tantum certe candorem præ se ferebat, ut hi primum persuasi, Svecis idem persuadere loborarent. Sed brevi, detracta larvâ, quam personam gereret, cognitum est. Conci-

lium

lium Senatorum Varsaviæ indixit, in quo, ut Polonos in societatem belli pertraheret, nihil inexpertum omisit, congestis in Svecos falsissimis criminibus, quorum tamen esse innocentissimos noverat. Quamuis verò non omnia hic ex voto fluerent, quod aliqui subolfacerent, non minus in Reipublicæ Polonæ, quam Svecorum perniciem, hoc bellum susceptum esse; cum tamen de non paucorum, quos corruperat, studiis esset certior, nec prohiberetur, quin suis viribus bellum continuaret; satis validum se ratus ad obterendos Svecos, quos alia ex parte mox districtum iri præsciverat, omnem pacis mentionem abscindebat.

Sed neque diu in hac sententiâ mansit. Liberata Rigâ, cum Saxonicus miles Livoniâ ejiceretur, Rexque Sveciæ, facta in Seelandiam exscensione, pacem Travendalensem confecisset, Svecorum fortuna metum ipsi, & simul pacis cupiditatem, iterum attulit. Prensat Legatos, qui apud se degebant; apud eorum principes negotium pacis ambitiose insinuat: cum verò illi urgerent, ut proprius mentem suam declararet, & quo pacto damna, quæ Svecis illata, erant, putaret reparanda; ipse quoque interea a Mosco certior factus esset, ex ista parte imminere, qui Svecorum arma distinerent, ad ingenium rediit, ostentatumque hactenus pacis studium penitus deposuit. Sed ne videretur aperte ludificari, conditiones, quibus pax pangeretur, absurdas adeò & Regi Sveciæ ignominiosas proposuit, ut verecundarentur internuncii aures Regis Sveciæ iis imbuere, quem facile prævidebant sine læsione insigni eas non potuisse admittere. Multum interea inde lucratus est. Nam opportunitatem iis, quæ destinaverat, perficiendis nactus est, & ludibriis hisce effecit, ut nonnulli putarent non per illum stare, quin pax quam primum restaurari potuisset. Itaque gravabat invidiam Svecorum: in eos omni acerbitate culpa devolvebatur: eos impedire, quo minus tranquillitate orbis Christianus frueretur.

 Equi-

Equidem non credibile erat multos non sensisse fraudem: hoc tamen prætextu quidam voluerunt uti, cum de obligatione illa, quam ipsis, sicut ruptæ pacis vindicibus, fœdus Olivense imposuerat, ut adversus aggressorem opem ferrent, admonerentur; causati se non adstringi ad leges istius fœderis implendas, quamdiu pars altera a reconciliatione non abhorreret, quam tamen in animum suum nunquam induxisseRegem Poloniæ perspicuum mox evasit.

Hoc pacto, Protei instar, formam toties mutaverat, quoties fortuna arridere cœptis suis videretur, aut in Svecorum partes inclinare, donec perfidia Moscorum Czari maturesceret. Hujus irruptio in fines Svecorum tantos Regi Poloniæ animos addidit, adeoque intimas ejus cogitationes prolexit, ut quivis intelligeret, nihil minus ei, quam pacem cordi fuisse. Quanquam verò Moscorum clade ad Narvam fractos esse immensos hujus Spiritus, rediturumque aliquando sinceræ pacis desiderium, multi non immerito augurabantur; compertum tamen est, omnes conditiones, quas ab eo tempore, usq; dum Rex Sveciæ Dunam transiisset, proponere voluerat, fuisse ejusmodi, ut non tantum ea damna, quæ Svecis inflixerat, impune habere vellet, sed etiam beneficii loco venditaret, quod majora mala non intulisset. Potest hic appellari Legati Gallici conscientia, qui, postquam tergiversationem aulæ Polonicæ in extradendo mandato, tum ludibria impotentiamque in conditionibus pacis concinnandis perspexisset, ingenue fassus est, se opinione sua deceptum esse: nec premere indignationem ulterius potuit, quod se induci passus esset ad ea cum Regi suo, tum Svecis", asseveranda, quæ inania & inspeciem tradita fuisse tum compererat.

Rex verò Sveciæ, intellecta hostis levitate, cum neque jus suum obtinere posset, neque ab illius insidiis, tutum se videret facile, judicavit nullam nisi in armis salutem esse: eaque, Deo meliori causæ favente, tam feliciter gessit, ut, prælio ad

Du-

Dunam commisso, fusi Saxones, Curlandiâ totâ eiicerentur. Post hanc victoriam cum ad fines Lithuaniæ progressus, à Rep. Polona postularet, ut, exturbato hoste, cui receptaculum præbuerat, immunem se culpæ faceret, ad veteres artes Rex Poloniæ se convertit: missâ Königsmarchiâ, quæ lautis conditionibus promissisque cursum victoris sistere tentaret, aut eo usque moraretur, donec auxilia quorum spes in conventibus provincialibus facta erat, à tota Rep. ordinarentur. Non difficile erat subolfacere, quo hæc pertinerent. Qui paulo ante intolerabili fastu Svecos dispiciebat, datisque ad Regem Britanniæ, & Ordines fœderati Belgij, literis, Regem Sveciæ indignissime sugillaverat, quis crederet tam subito factum esse supplicem, adeoque abjectum; ut pacem quovis pretio emercari vellet, nisi fraudem occulte pararet? Apparebat facile non amore pacis, sed metu appropinquantis exercitus, mutatum esse, quo evanescente, brevi vetus rediret ferocia. At hæc tam erant enormia, quæ promittebantur, ut in illa consentire neq; æquum neque tutum satis Rex Sveciæ censuerit. Amplissimas procincias, ingentesque terrarum tractus, ditioni Svecorum adjecturum se promiserat, quas Poloniæ Rex non alienare, nec accipere Svecus potuit, nisi justum statuisset, ut innocens Resp., sicut esse credebatur, illius culpam lueret, qui, ipsa inscia, bellum hoc conflaverat. Non dubitabatur præterea, hoc eo factum esse animo, ut Regem Sveciæ cum Republica committeret, nunquam certo passurâ, ut tam insigni parte sui mutilaretur. Quo pacto voti se damnatum vidisset, ut, colliso invicem utroque populo, ipse facilius destinata sua persequeretur. Id autem prohibere non Prudentiæ minus, quam justitiæ, esse Rex Sueciæ duxit, periculosissimam ratus pacem, quæ tam lubrico inniteretur fundamento. Eventus mox docuit, subfuisse huic legationi fraudem, quæ timebatur. Eo enim tempore, quo hæc agitabantur, comitia à Rege Poloniæ indicta sunt, in quibus omnem

na-

navavit operam; ut bellum contra Svecos decerneretur. Insigni prorsus versuti ingenii documento, hic pestem Svecis moliebatur: alibi dulci promissorum escâ aptos insidiis suis reddere volebat.

Itaque Rex Sveciæ, intellecta fraude, Lithuaniam ingredi properabat. Cum veró turbidis comitiis, non auxilium, sed legatio decerneretur, quæ nomine Reipublicæ bellum hoc componeret, Rex Poloniæ in eo cardinem rerum verti existimabat, si evocandis è Saxoniâ copiis tempus duceret, quorum adventu non modo firmari, qui occulte favebant, verum etiam reliquos, qui nutabant, facilius trahi ad partes suas credidit. Quare per suæ factionis homines effecit, ut legati absurda quædam & iniqua in mandatis acciperent, quæ cum Regi Sveciæ certo prævideret displicitura, eo magis, quæ ipse obtulisset, applausum inventura sperabat. Itaque ex aulicis, quem fidissimum habuit, clam misso, suspectam Sveco hanc facere legationem nitebatur, atque persuadere, compendiosiorem fore separatam cum ipso pacem, quo opimæ provinciæ nullo negotio in potestatem venirent. Hic cum improviso, nec veniâ impetrata, hyberna Svecorum adiisset, neque scripta a Rege Poloniæ mandata haberet, non immerito creditus est exploratum venisse præsentem rerum statum & consilia, atque haud aliter, ac Königsmarchia, voluisse Svecis moram iniicere, donec alter molem belli e Saxonia acciret. Cum verò hoc consilium nimis in propatulo esset, ad legatorum, qui superveniebant, postulata iter suum Rex Sveciæ non consultum duxit inhibere: horum præsertim quibusdam ita se gerentibus, ut in suspicionem non immerito incurrerent. Nam præterquam quod eorum primus, quem a Rege Poloniæ corruptum fuisse satis constat, majori, quam decuit ferociâ ageret; etiam apparuit non tam pacem, quam moram ab iis quæri, qui de minutissimis ceremoniarum verborumque apicibus rixari male-

bant,

bant, quam rem ipsam cujus causa missi erant, aggredi. Interea cum his primum audiendis tempus abiret, & deinceps cum Primate regni aliisque, qui Varsaviæ erant, de tutissima viâ hanc controversiam tollendi paulo diutius consultaretur; id assecutus est Rex Poloniæ, quod tum maxime propositum ipsi fuerat. Spatium nactus est novos nectendi dolos, alliciendi eos, quos turbandis rebus idoneos cognoverat, & quod præcipuum erat, evocandi Saxonicam militiam. Quibus effectis, indicavit mox, illecebris istis verborum promissorumque longe aliud animo intendisse, quam ut pacem vellet restabilitam. Diversa prorsus ab iis, quæ hactenus jactaverat, oratio audiebatur, postquam, contractis ad Cracoviam copiis, affuturum in partibus exercitum Polonum resciverat. Non, ut antea, pacem instititit quærere, sed lacessere & minari. Omnes literæ quæ Cracoviâ mittebantur, refertæ erant Svecorum opprobriis. Una vox erat Saxonico robore Svecorum catervas ita obterendas, ut ne nuncius quidem cladis reverteretur. Legiones illas, quas per Lithuaniam Mörnerus supremus vigiliarum præfectus adduceret, primo opprimendas: inde Regem facilè cessurum. Cum à Primate moneretur, non festinandum cum exercitu, quam diu spes aliqua superesset reconciliationis; responsum superbe est: non opus jam longiore morâ: satis virium esse ad castigandam juvenis Sveci insolentiam. Non vulgi hæc magis oratio erat, quam ipsius Regis Poloniæ, literis d stinata sua quaquà versum divulgantis. Quare nemo miretur, bellicosum Regem, qui minas ferre, periculisque terreri, non consueverat, in hostem raptasse exiguam suorum manum, cum ne videretur metu ad ignominiosam pacem adactus, tum ne hosti reliquas copias, quæ è Saxonia exspectabantur, adjungendi sibi tempus concederet. Atque hunc exitum habuit negotiatio illa; quæ quanto tectiori simulatione instituta erat & protracta, tanto majori celeritate abrupta est, postquam illa Regi Poloniæ illud emolumentum, qnod petiverat, attulisset.

Quæ leviter hic tacta ſunt, ſatis evincunt, in illud usque tempus Regi Poloniæ non fuiſſe ſinceram pacis cupiditatem; ſed omnia ejus conſilia in id directa, ut, objecto pacis odio, Regē Sueciæ cum Reipublicæ Polonæ, tum reliquis orbis Chriſtiani ſtatibus inviſum redderet, atque illius ſimul impetum retardatet, donec quæ in Poloniæ Sueciæque perniciem moliebatur, in effectum producerentur. Atque hoc etiam Sueci perſpicuis documentis, quæ inter prædam in Cliſſovienſi acie receptam inventa ſunt, demonſtrari poſſe ajunt, in quibus totus conſiliorum ordo reperitur deſcriptus. Confirmati tunc ſunt in opinione illa, quam de deſtinatis aulæ Saxonicæ foverant, quorum eventum partim viderant, partim præſtolari debent. Edocti ſunt de conſiliis, quæ cum malevolis fuiſſent agitata; quæ tam in Poloniâ, quam in exteris aulis eo majori cura & ardore etiamnunc agitari ſciunt, quod non exiguam eorum partem ſtrages Cliſſovienſis inutilem reddidiſſet.

Quamvis vero poſt hanc cladem rediiſſe ſibi pacis deſiderium ſignificarit; Regem tamen Sueciæ præteritis adeo commonefactum apparet, ut ad futura cautiorem fore nemo dubitet. Neque parum ſuſpicionem auxerant, quæ poſtea acta ſunt. Viderat eo tempore à Legato Cæſareo eximia quæque prædicari de Regis Poloniæ propenſa in pacem voluntate, & alibi à Rege hoc patrari ea, quæ infenſiſſimum animum arguerent. Ita deſtruebat altera manu, quæ altera ædificaverat. Compertum enim eſt, non tantum infeſta primum in conventu Sandomirienſi, deinde Varſaviæ, conſilia adverſus Suecos inita, verum etiam illectos eos, qui cum exercitui Polono imperant, tum qui privatas aliquot turmas alunt, ut Suecos, ubicumque poſſent, adorirentur. Hoc eo indignius reputatur, quod eo præſertim tempore factum eſt, quo Rex pariter & Reſp. Polona indicia pacis feciſſent: quodque præterea Rex Sveciæ huic anſam non dediſſet hoſtilia patrandi, & proinde neque infeſti quidquam ab ea expectaſſet. Interea miris illuſionibus certatur, Rex Poloniæ

cul-

culpam à se removet, causam interserens, non esse in illius potestate exercitum Polonum, & propterea non sibi imputandum, quod ab eo insolenter factum fuerit. Resp. simul negat, jussu suo quidquam contra Svecos tentatum. Duces copiarum innocentiam suam asserunt, neque susceptum quidquam, quod ipsis non sit mandatum. Nihilominus Sveci ab omni parte infensantur, cunctis crimen à se derivantibus, ut à quo ultio expetenda sit, incertum maneat. Quivis à culpa vacuus esse cupit, quamvis ita factum esse profiteatur, nec negare sustineat ab amico studio & declarata pacifici animi mente hoc discrepare. Quis igitur Regem Sueciæ jure arguet, si contestationibus illis non credat, quæ reipsa destruuntur? Non adeò stipites Sveci sunt, ut non intelligant amicum pacis nomen obtendi, donec tacita in eorum damnum conspiratio evalescat. Quin compertum sibi esse affirmant, hasce vellicationes à Rege Poloniæ svaderi, ut Svecum vindictæ cupidine in Rempubl. accendat. Non adeò magnæ sagacitatis erat conjicere, ab illo, qui nupera clade consternatus, arma Svedica tergo suo inhærere vidit, ideo pacis injectam esse mentionem, ut Svecos averteret, reliquiasque fusi exercitus in hiberna tuto duceret. Dum hoc efficeretur, promissis largis Suecos retineri oportebat; eaque, ut fidem invenirent, à legato Cæsareo proponi. Cuivis facto aptus color inducebatur. Concilium Sandomiræ coactum tradebatur, ut inter alia de satisfactione Regi Sveciæ præstanda deliberaretur: ideoque ab illius exercitu, qui non procul aberat, non disturbandum. Cum in eodem inimica quævis statui fama vulgaret, pabulatoribus etiam Svecis repentina incursione oppressis, invito Rege Poloniæ, factum hoc prætendebatur: eum insolentia Polonorum vehementer offensum secretam pacem cupere: qua perfecta, Remp. deinceps ad amborum Regum placita adigendam. Quæ non alio fine suggeri manifestum erat, quam, ut ea à Rege Sveciæ elicerentur, quæ in facie Reip. argui possent, eam-

que odio in Svecos accenderent. Idem legatus monitus erat indicare, amore pacis exercitum Saxonicum dimitti, atque limitem Silesiæ pedetentim incedere, ut illac domum revertatur. Cum vero, pontibus Vistulæ Bugoque, qua in Prussiam itur, impositis, suspectum redderetur consilium, pabulatio obtentui sumta est. Tam proterve semper illudere non sunt veriti, quoad in Prussiam hibernatum copiæ ducerentur, extraque omnem metum essent. Hæc ita contigisse pervulgatum est, ut nemo dubitare debeat, pacis nomen prætextum, quo Sveci ludibriis hisce occæcati, quæ gererentur, non animadverterent. Quod si conscientiâ factorum illigantur, qui hæc detulerant, male de Suecis meriti sunt: si, quod credibilius est, bona fide ipsi fuerunt, quam nulla religio aulæ Saxonicæ fuisset, sacrum eorum munus profanare, ut destinata sua exsequeretur, intelligent.

Quæ vero miles Polonus in Svecos patrasset, quis dubitat, instigante Rege, facta esse, non alio fine, quam ut justa ultione stimulatus Rex Sveciæ, cum Rep. tandem collideretur. Unum certe silentio non prætereundum, quod quamvis leve videatur, profundam tamen illius simulationem arguet. Oppressis a Brantio duabus Svecorum turmis, quæ pabulatum exiverant, certo nuntio detulisse fertur tantum se animo dolorem concepisse, ut lacrimis vix temperaret: attamen compertum est, fama istius damni adeò exsultasse illum, ut Varsaviæ in convivio, apud aulicum non parvi nominis, propterea instituto publice lætitiam suam testari non omitteret. Quod certe evincit, non inscio ipso, hoc facinus commissum esse aut denique non prohibuisse illum, ut perhibebat, quin committeretur. Prò ingenti beneficio venditabat, non impeditum supremum vigilliarum præfectum Maidelium, qui supplemanta militum adduceret: tum dilatam exsecutionem eorum, quæ in Svecos Sandomiræ decreta essent: esse hæc certissima suæ in pacem propènsionis documenta. Atqui gnari viæ istius, qua Maidelius iret, non facile animo comprehendent,

quo

quo pacto illud iter impediturus esset Rex Poloniæ. Eas quoque legiones dux ille habuisse traditur, ut nec laceras Saxonum copias timere deberet, aut, si opus omnino fuisset, commodo loco tam diu se potuerit continere, donec suppetiæ advenissent. Jussus autem a Rege Sveciæ erat strenue iter pergere; & perrumpere, quicquid fuisset obvium. Hoc cum non ignorùm esset Regi Poloniæ, declinare malebat, quos absque ultimo discrimine non potuisset lacessere. Si copias divideret, impar ipsis fuisset: si universas vires contra illum duceret, insecuturum a tergo Regem Sveciæ verebatur. Quare hunc legionibus istis adeò non timuisse dicitur, ut inanem Saxonum jactantiam rideret.

Quod verò gloriatur Rex Poloniæ sua ope factum, ne statim bellum in cætu Sandomiriensi decerneretur, quodque, cum potuerat, non isto animorum impetu ad Svecos adoriendos usus esset, vana esse Sveci affirmant; contra sibi compertissimum esse, Regem illum auctoritate, consiliis, promissis, cunctisque viribus, quantum posset, contendisse, ut nobilitatem Polonam, quæ ibi congregata erat, ad arma in Svecos capienda impelleret. Quæ tamen neque eo in statu erat, ut contra Suecum, qui valido exercitu interiora Regni tenebat, quidquam posset tentare, aut absque consensu majoris Poloniæ, cujus nobilitas abfuerat, decernere auderet, quod sua intercessione hæc, juxta Leges Poloniæ, irritum pronunciasset. Sed, si quidquam judico, neque hæc benignitas cum illis, quæ insecuta sunt, convenire videtur. Notum enim est, Brantium statim post hoc conciliabulum Svecos incursasse: quod utique non ausus esset, nisi jussu superiorum. Quid? Quod ipsum Regem paulo post Varsaviæ consilium dedisse constat, ut in Pomeraniam irrumperet Polonorum manus, oblata in hanc expeditionem è suis una alterave legione. Quin etiam præsentibus svasit, ut missis nomine Reipublicæ Legatis, exercitum Polonum hortarentur, ad fortiter, sicut verba illius erant, contra hostem Svecum agendum. Quis nescit, in con-

ventibus per Poloniam majorem habitis, omnimodam operam navasse illum, ut bellum in Svecos susciperetur? Missis quoque illuc cohortibus, quæ factionem suam firmarent, reliquos verò ad ea, quæ Svecis noxia erant, cogerent. Horum omnium indicia ad Svecos perlata sunt: neque enim latere poterant, quæ multorum conscientiæ permitterentur. Equidem non existimo Regi Poloniæ vitio esse ducendum, si saluti suæ consulat: neque puto id Svecos criminari. Cuivis naturâ insitum est, se defendere, & præsidium contra mala circumspicere. Sed hoc præcipue in crimen trahunt, hinc etiam manifestari astutiam aliud jactantis, aliud verò animo prementis, contendunt, quod uno eodemque tempore, quo pacis desiderium ubique crepabat, omnia machinaretur atque ageret, quibus offendi lædique posset ille, cum quo reconciliari cuperet; & nihilominus alios de sua innocentiâ vellet esse quam persvasissimos. Quare cum luce meridiana clarius esset, quid Rex Poloniæ animo suo volutaret, non mirum videtur, si pacem infidam dolosamque recusaret alter, non bona fide coalitam, non longo tempore duraturam.

Hisce igitur perpensis, nemo negaverit, meris præstigiis semper egisse aulam Saxonicam, summamque consiliorum in eo positam habuisse, ut svecis illuderet, & pariter calumniam impeditæ pacis apud alios intentaret. Profecto nunquam criminari hæc omiserat, sumta occasione etiam ab eo facto, quod eorum pertinaciâ in hostili animo quam maxime arguerit. Quod nuper contigerat, documento esse potest. Nam quamvis nemo tunc dubitaret, & tempus postea opinionem firmaret, legiones Saxonicas, quarum supra mentio, in Poloniam majorem destinatas, cum hospitiorum causâ, tum ut nobilitatem, conventus tunc agentem, in vota Regis adigerent: nihilominus magno clamore ac invidiâ divulgatum est, cum easdem legiones, tum reliquas omnes excedere Poloniâ; Regem amore pacis sponte exercitu se spoliasse; tradere jam

se

se vicinorum Principum tutelæ: ferum & immitem esse Regem Sveciæ, qui contra inermem, omnibusque copiis nudatum, arma gereret. Non convitiis, non probris abstinuerunt in eum, qui arma crudeliter retineret. Et ne credas à vulgo hæc jactata; eadem magnis in honoribus constituti increpare non erubuerunt. Quin etiam extraneorum Principum ministri adeò de veritate hujus criminationis persvasi erant, aut esse se simulabant, ut Svecis injusti belli continuationem aperte hoc nomine obiicerent. An verò quidquam vanius hoc auditum? Notissimum erat, majorem exercitus partem in hybernis in Prussia collocasse Regem Poloniæ: partem in Lithuaniam misisse, ut Oginscio conjungeretur: Moscum novo fœdere sibi adstrinxisse, ut immane agmen in Poloniam adduceret: Cossacos, Scythas, aliamque barbarorum colluviem dudùm immisisse, qui, pervastata Poloniâ, ad illum properarent: & tamen cum hanc molem cieret, majorique, quam antea, apparatu minaretur, vociferari audent, eum pacis obtinendæ gratiâ exercitum omnem dimisisse, atque ob voluntariam exarmationem misericordiâ dignum: Svecum verò, qui ludibriis hisce decipi noluit, & in apertas insidias ruere, probris ubique insectantur. Quin & nuper audivi hoc increpari; quamquam illas ipsas legiones, quæ hanc calumniarum ansam dederunt, certum est, eo animo, eoque consilio, Poloniâ excedere, ut, si ipsis integrum fuerit, graviores mox redire cogitent, longeque alia sibi destinata habere, quam vulgo creditur. Multa ejusmodi quotidie tentari ajunt, non alium fructum producentia, quam quod apud Svecos fidem Regi Poloniæ demant, & istius aulæ ingenium ante omnium oculos exponant.

Pariter multa sunt, quæ planum faciunt, legatos nuper, qui nomine Reip. ambos Reges reconciliarent, non alio consilio fuisse missos, quam ut, instituta negotiatione, victoris impetum tamdiu eluderent, donec, quæ contra eum apparabantur,

tur, perfici possent, Primo enim citra controversiam est, nonRempublicam totam, sed aliquot tantum palatinatus, qui Sandomiræ fuerant, in hanc legationem consensisse: deinde è majori Polonia non modo neminem ad hoc munus electum nuncupatumve, verum & Varsaviæ non adfuisse quemquam, cum hi legati constituerentur, præter Satrapam Inouladislaviensem, factionis Regiæ hominem, & quidem tubam facemque hujus belli: hunc quoque a nemine mandata habuisse, ut legationem confirmaret. Neque ignotum erat, paucos ex ista regione Senatores, qui adfuerant, Varsavia abiisse, antequam de legatis mittendis quidquam certi statutum esset. Neminem denique latebat, ab iis, qui præsentes fuerant, magno tumultu ac discordia rem fuisse actam: quamvis sollicite hoc dissidium Regi Sveciæ celarent, ut videretur legatio omnium consensu, & à tota Republica, expedita. Quæ omnia cum Svecis notissima essent, non mirum, eos paulo circumspectius agere voluisse. Neque vana erat suspicio, hanc legationem astu Regis fuisse institutam, ut, si recusaret Svecus eam agnoscere legitimam, simplici nobilitati facilius persvaderi posset, eum aversari pacem, adeoque illa animosior foret ad bellum decernendum: Si vero admitteret, omnia, quæ legati cum Svecis pacti essent, ex defectu justi mandati, irrita pronunciarentur, & illegitima, postquam res suas componendi tempus habuisset aula Saxonica. Quo pacto non tantum ad ictum expositi fuissent Sveci, verum & toti mundo ludibrium deberent, quod in re tanti momenti cautius prudentiusque non egissent.

Præterea, ut unanimus omnium consensus non defuisset, multa erant, quæ Rempublicam huic pacificationi non usquequaque habilem facere videbantur. Qui pacificatoris munus rite sustinebit, eum non modo partium studiis vacuum esse oportet, sed etiam ab ea lite immunem, quam iter discordantes componere cupit. Hæc duo requisita in Republica Polona

non

non aderant. Ad prius quod attinet, jurejurando Respublica Regi suo obstricta erat: â quo priùs absolvi æquum erat, quam negotio huic apta fieret: præsertim cum non dicam periculosum, sed simplex valdè haberetur, illius arbitrio, salutem suam permittere, quæ non pauca adversario faventis animi documenta dederat. Alterum est, quod minus tolerandum; non suspicio tantum gravissima erat, Rempublicam Regi operam injustissimis destinatis præstitisse, sed omnium confessione constabat, apertas contra Svecos inimicitias exercuisse. Taceo quæ in principio inauspicatissimi hujus belli à Republ. neglecta sunt, quam non egisse illa, quæ poterat debebatque, ut flamma hæc aut non exardesceret, aut statim extingueretur, clarissime posse demonstrari, Sveci asseverant. Præterea illa, quæ, à prima Saxonum in Livoniam irruptione, acta fuissent, cum in magno illo Senatus Concilio, quod Varsaviæ habebatur, Respublica bellum, quod à Rege inchoatum erat, non modo non prohiberet, verum etiam conniveret consentiretque, ut propriis viribus illud persequeretur: quod Senatus consultum à plerisque Senatorum signatum esse liquido constat. Sed neque tempus teram iis recensendis, quæ ab illis ipsis, quorum magna in Republica vis & auctoritas, adversus Svecos patrata referuntur: sufficere illud ad Remp. coarguendam, quod exercitus Polonus in Clissoviensi acie adversus Svecos stetisset. Sed finge, injussu Reip. duces exercitus hoc egisse: quare in illos, qui tantum nefas ausi essent, non debito modo animadversum est? Sed tantum abfuit, ut illi pœnam suæ temeritatis luerent, ut paulo post universa nobilitas, quæ Sandomiræ fuerat, eundem Lubomirscium, qui ductu suo rem gesserat, caput ducemque constitueret omnium, quæ contra Svecos ibi decernerentur. Conspiratio hæc adversus Suecos, & dignitas nova huic pacis Oliviensis violatori addita, manifesto arguunt, approbasse Remp. quæ ab illo acta essent, & proinde culpæ se reddidisse participem. Quo minus ægre ferre debet, si officia, quæ obtu-

 lerat,

lerat, suspecta, pacique conciliandæ inidonea Sueci reputaverint.

Quæ præterea post pugnam Clissoviensem tentata sunt, culpam adeo non levant, ut illam intendere videantur. Non semel, nec uno in loco, à copiis Polonicis insultatum Svecis memoratur. Et profecto, quid Brantius ausus sit, neminem latet. Quæ alii quamplurimi, è prima nobilitate, qui militares globos immiserant, damna intulissent, omnium ore circumferri audimus. Quod maxime mireris, hæc omnia, ut antea dictum, eo tempore committere voluerant, quo se conciliare velle utrumque Regem præ se ferebant. Si non publico consensu hæc approbata sint; non tamen verbo prohibitum esse, quin fierent, unquam compertum est. Itaque Reip., si culpam à se velit amoliri, incumbit, ut ostendat se non consensisse in has injurias, atque suos, qui Svecos temerè lacessiverant, justis mactet suppliciis. Cum hoc pacto fidem sinceræ amicitiæ fecerit, cum impedimenta, quæ pacis negotium remorantur, amoverit, tum demum aliquis diceret, posse illam tollendæ huic controversiæ officia sua offerre. Antequam hoc peractum fuerit, nescio an is magis culpari mereatur, qui susceptum arbitrium fugerit, quam eorum postulata probari, qui, seposita omni æquitate, invito operam obtrudere cupiverint, periculosam sane, jureque optimo rejiciendam.

Quamvis vero Rex Sveciæ tam enormiter læsus, justam indignandi causam habeat; tantum tamen veteris amicitiæ memoria apud eum valere dicitur, ut incolumitatis Poloniæ, quam suæ vindictæ, majorem habeat rationem. Tot documenta suæ ingentem Polonam benevolentiæ extare voluit, ut non immerito crediderit, illam de sincera sua intentione fore persuasam, ejusque ope ac præsentiâ usuram ad libertatem suam firmandam, quæ Saxonicis insidiis convulsa, dudum pessum ivisset, nisi victor Svecus ex faucibus ipsius fati eam retraxisset. Atqui nondum adeo extra omne discrimen posita

mih

mihi videtur, ut non iterum in gravius longe queat incidere. Equidem Rex Sveciæ posset se illius necessitati subducere, & postquam ultioni satis consultum est, relinquere illam discordiis suis: posset etiam viam invenire reparandi damna, quæ in hoc bello passus est: post habita tamen luculenta spe incrementi, tolerata etiā provinciarū suarum devastatione, maluerat tempus opperiri, donec Resp. perpenso periculo, quod imminet, secum possit deliberare, utrum ex illius conservatione, qui jura ejus libertatemque tot modis conculcare hactenus est annixus, iisque viribus postea erit, ut ultimam perniciem ei possit moliri, an verò spreta Regis Sveciæ amicitia, qui omni candore illius securitatem stabilire quæsiverat, majus polliceri sibi debeat emolumentum. Arbitratur Rex Sveciæ, æquis rerum æstimatoribus non improbatum iri hanc suam in futurum providentiam: Contra vix excusari posse imprudentiam, si nudis illius promissis, à quo toties se deceptum viderat, fidem haberet. Hæc enim levitas ab initio causa erat, quare Rex Sveciæ illius postulasset remotionem, quo gubernacula Reip. Polonæ tenente, nunquam tutum se videbat futurum adversus illius insidias, qui mobilitate ingenii, & exitiosissimis principiis imbutus, quavis opportunitate novas cieret turbas. Si periculum hoc propulsandum esset, necessitatem sibi imponi sentiebat perpetuum alendi militem, intolerandis prorsus sumtibus, si pro magnitudine limitis numerus augeretur. Quapropter aliqui non absque ratione contendunt, quod, pacem cum tam fluxæ fidei hoste restaurare, tantundem sit, ac occasionem illi concedere, ea aliquando perpetrandi, quæ statuerat, quæque penitus animo suo defixa ut abjiciat, nunquam à se impetrabit: neque credibile esse, eum unquam nocere cessaturum, quamdiu vires aut occasio suppetant, qui ad id tantam sibi inesse cupiditatem ostenderat, nulla pace, nullis pactis restinguendam.

Atqui longius me provexit causæ hujus consideratio,

quam initio putabam. Dum illa, quæ à Svecis accepi, integra tecum communicare volui, falcem prope in alienam meſſem immiſi. Hæc tamen intuenti non difficile erit diſcernere, an his pacis faſtidium recte imputetur: an vero ea, quæ ab eis regeruntur, ſatis valida ſint ad crimen in vituperatores retorquendum. Profecto nemo diffiteri poterit, quin ignobiles iſtæ artes, quarum altera pars incuſatur, Svecos ad diffidentiam irritare videantur, efficereque, ut qui concitator hujus belli fuerat, illius etiam in hunc usque diem continuati culpam ſuſtineat. Hæc Sveci conſtanter affirmant, adeo ut hos non minus acres ad innocentiam ſuam vindicandam, quam alteros ad criminandum ſolertes, eſſe dicas. Quæ in Concilio Thorunienſi acta fuerint, proxime à me exſpecta. Vale, Breslaviæ, d. 2. Jan. Ao. 1703.